

Una guerra d'homes: el present desplaçat de les ucraïneses i el futur que compartirem

Valeria Bello, Universitat Blanquerna – Ramon Llull

Entre les conseqüències evidents i inevitables d'una guerra, hi ha la destrucció física d'un territori i els seus habitants; una violència extrema que s'acompanya sempre de la fugida per part d'aquelles persones que poden i aconseguen deixar enrere casa seva. El flux de persones que s'han refugiat des d'Ucraïna cap als països veïns supera els set milions, segons les dades presentades per l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats (ACNUR) l'11 d'octubre de 2022. El 86% d'aquestes són de sexe femení. Per tant, parlar dels refugiats d'Ucraïna representa inadequadament qui fuig en realitat d'aquest conflicte. Cal explicitar la veritat: en la gran majoria no hi ha dones participant en aquest conflicte, sinó fugint-ne, però tampoc no trobem la seva representació a les meses de negociació, malgrat que els estudis hagin demostrat que la presència de dones facilita la resolució pacífica dels conflictes.

No hi ha dones consultades perquè es proposin visions i alternatives a les polítiques actuals de resposta a la crisi i, si n'hi ha hagut, els resultats s'han quedat al marge de la discussió pública. Els actors involucrats en aquesta guerra han exclòs les dones, considerant-nos, com gairebé

sempre sol passar, un subjecte passiu de la política dels homes. El que se'ls ha concedit parcialment a les dones és fugir dels enfrontaments, però tampoc se'ls ha deixat decidir cap on. Dels set milions de refugiades, Rússia n'acull gairebé tres. En canvi, incloent les Nacions Unides, alguns països veïns i algunes ONG han intentat ajudar la ingent massa de persones que han estat creuant les fronteres durant aquest darrer any¹: Polònia amb un milió quatre-centes mil refugiades; la República Txeca amb quatre-centes mil; en menor mesura, Bulgària, Eslovàquia i Romania; i només unes trenta mil a Hongria. Els altres països de la UE sumen en total d'una mica més de dos milions d'ucraïneses, de les quals cent trenta mil han arribat a Espanya. El nombre de persones que estan desplaçades dins Ucraïna són més de sis milions i es comptabilitzen un total de 13 milions de desplaçats.

Enmig de tanta foscor, cal destacar que les refugiades ucraïneses encara no s'han trobat amb el rebuig que desafortunadament han experimentat i continuen experimentant les persones que fugen d'altres guerres i crisis a l'Àfrica, l'Orient Mitjà i l'Àsia. El cas ensenya, per una banda, que, si un país vol,

pot governar els fluxos de refugiats positivament i, de l'altra, evidencia que hi ha qüestions estratègiques, polítiques, culturals i socials que afecten aquestes situacions.

Les primeres, per ordre, són les estratègiques: en el context de la guerra russo-ucraïnesa, l'interès dels Estats involucrats en el conflicte es mostra que la fugida del territori va cap a determinades direccions i no altres, perquè les destinacions dels desplaçats pretenen assenyalar de qui estan fugint. Pel que fa a les raons polítiques, s'haurien d'analitzar detalladament les pautes de la inclusió dels diferents països per identificar si la governabilitat del refugi ha funcionat en menor o major mesura que a les crisis anteriors i si hi ha hagut en el cas d'Ucraïna una solidaritat selectiva. No podem evitar considerar que sobre les refugiades actuals pesa una visió i història racial i colonial, la qual ha creat asimetries i desigualtats. El racisme postcolonial existeix i negar-lo no serveix per solucionar problemes de llarga durada a la nostra història.

Probablement la lògica analítica més encertada consisteix a raonar amb les teories de Frantz Fanon, que subratllen la substància etno-política del

racisme, la qual comença amb raons polítiques i per això es condensa després en una diferent percepció cultural i social entre la població. Per tant, és possible observar que aquestes percepcions es fixen dins del coneixement de qui és benvingut i qui no en un país. Comencen amb raons polítiques i es condensen després en diferents percepcions culturals i socials entre la població². Tampoc podem deixar al marge el factor temporal: també al principi dels fluxos de refugiats sirians hi va haver importants mani-

festacions d'acollida positiva en alguns dels països de l'UE. Seria ingenu pensar que l'actual bona disposició de la ciutadania dels països de més destí de les ucraïneses continuarà així davant dels inevitables i petits conflictes quotidians, com l'increment dels preus, l'escassetat que ens espera en aquestes propers mesos, o el patiment que les refugiades sempre porten amb elles i que es fa visible amb la seva presència. Als ulls de qui no vol o no està acostumat a viure amb la diversitat, ve a "desendreçar" la necessitat actual de propor-

cionar una imatge de perfecció que pretenem factible per a les nostres societats. La perfecció que volem vendre, no només als turistes, sinó a nosaltres mateixos (com a ciutadans, per retribuir d'alguna manera els nostres esforços quotidians d'una vida de feina sense fre, la gentrificació de les ciutats), xoca amb la vida suspesa de les refugiades als centres d'acollida, congelades entre el món que tenien i el que volguessin tornar a tenir, en un present ajornat i desplaçat.

Cal una governabilitat impecable, no només de la política del refugi, sinó de la política de ciutadania, per evitar un xoc semblant. Cal també una educació cap a la interculturalitat, la igualtat, la pau i el benestar social. Tot això implica una gran inversió de fons en polítiques del benestar per a tota la ciutadania, conjuntament amb els fons d'ajuda a l'acollida. I davant d'una manca de diàleg internacional, la UE hauria de fer més esforços per obrir una taula amb tots aquells països i persones que no són parts del conflicte, per sondejar posicions, opinions i alternatives de cooperació. Cal una UE amb visió de futur, arrelada a tots els països membres en l'interès dels valors comuns d'unió i de pau davant dels conflictes, d'igualtat i de solidaritat cap a la humanitat present i futura.

¹. "Refugee Response Plan" als documents oficials d'ACNUR.

². Vegeu V. Bello "International Migration and International Security. Why Prejudice is a Global Security Threat", 2017, Routledge, New York and London.